

Kleursynesthesie

‘Mijn zaterdag is blauw en mijn vrijdag geel’

Er zijn mensen die de meest mooie kleuren zien zodra zij klanken horen. Zeg het woord ‘tien’ en een synestheet zegt meteen een kleur. Zo ook bij andere woorden. Een afwijking? Zou je zo kunnen noemen. Maar wel een leuke afwijking. En onschuldig. Kunstenaar Marie Louise Osté over kleur en klank.

‘Ik moet bekennen dat ik pas heel laat heb ontdekt dat het niet gewoon is om kleuren te zien bij klanken, cijfers en woorden en vooral ook bij dagen van de week. Ik ontdekte dat toen ik vijftwintig was en net mijn man had ontmoet. Hij keek me stomverbaasd aan toen ik vertelde over mijn gele vrijdag en mijn donkerblauwe zaterdag. We vonden allebei de zaterdag een prettige dag. Ik vroeg hem welke kleur zijn zaterdag dan had. Ik zal nooit zijn gezicht vergeten. Mijn zaterdag is blauw. Mijn maandag roodbruin, mijn vrijdag geel. Toen ik door kreeg dat het getal zes bij mijn man écht niet rood was, tien niet wit en negen niet groen, ben ik erover gaan lezen. Ik dacht vroeger dat anderen hooguit andere kleuren zien dan ik bij dezelfde klanken. Maar dat er ook mensen zijn die niets zien bij klanken... Inmiddels heb ik door dat vrijwel niemand kleur ziet bij klanken.’

Kleuren horen

‘Ik dacht eerst dat ik dan wel heel erg bijzonder was. Maar dat is helaas nu ook weer niet het geval. Want er zijn niet alleen een hoop synestheten, maar ook een hoop studies gedaan naar het verschijnsel. Want wat is synesthesie nu eigenlijk? Niets anders dan het vermogen om bij een prikkel van het ene zintuig ook met een ander zintuig iets waar te nemen. “Zintuigvermenging”, dus. Als een synestheet een woord hoort, zal hij ook een kleur zien. Je hebt ook mensen die bij muziek kleuren zien. En ja, toen ik de boeken in dook bleken heel veel kleursynestheten kunstenaar te zijn of op zijn minst creatief. Nabokov had ook kleursynesthesie. Die schreef: “Als ik verf bij de hand had, zou ik gebrande siëna en sepia voor je mengen om de kleur te krijgen van de guttapercha klank tsj.” In Frankrijk heet het verschijnsel *audition colorée*. Kleuren horen. En dat is perfect uitgedrukt. Ik hoor kleuren! Al zou ik ook graag de woorden willen vinden om uit te leggen dat ik naast de kleuren ook vormen zie, en tactiele structuren. Het woord België is voor mij olifantengrijs, zacht, rubberachtig, en golvend. Zo kan ik eindeloos doorgaan.’

‘Uitzoeken hoeveel synestheten er bestaan is geen sinecure. Ze zijn niet geteld. Schattingen lopen uiteen van één op de paar honderd, tot één op de paar honderdduizend. Volgens een Engels onderzoek zou het om één op de zes-

duizend gaan. Vroeger dacht men dat synestheten (en ook Nabokov) erop los fantaseerden, maar sinds de jaren tachtig is er voldoende onderzoek dat aantoont dat de zintuigvermen-

Het woord België is voor mij olifantengrijs, zacht, rubberachtig, en golvend.

ging echt bestaat. De testen zijn immers simpel: laat proefpersonen kleuren noemen bij woorden, en herhaal dat jaren later. Klopt dat? U bent synestheet. Maar ook hersenscans laten duidelijk verschillen zien. Synesthetische proefpersonen kregen woorden te horen. En op de PET-scan was te zien dat niet alleen het taaldeel van de hersenen actief was, maar er stroomde ook bloed naar het hersendeel dat maakt dat je kleuren ziet. Dit was niet het geval bij de groep gewone proefpersonen. '

Eeuwige jeugd

'Wetenschappers weten niet of er nu sprake is van een extra verbinding in de hersenen bij synestheten - of dat er juist een afgrenzing ontbreekt. De Canadese psychologe Daphne Maurer beweert dat baby's allemaal synesthetisch geboren worden, en dat de zintuigen vanzelf in het eerste levensjaar zelfstandig gaan functioneren. Alleen bij synestheten blijven die oer-neurologische verbindingen uit hun eerste levensjaar bestaan. Foutje? Welnee, eeuwige jeugd. Volgens de meeste synestheten is het gevolg juist een bron van rijke ervaringen. Zelf zou ik het leven maar kaal vinden zonder mijn dagelijkse portie kleuren.'

'Of ik dan de kleuren schilder die ik zie? Nee, juist niet. Integendeel! Ik weet dat veel kunste-

naars dat doen, maar ik zou er totaal geen zin in hebben. Ik zie die kleuren immers al bij de klanken? Wat ik zie zijn mengkleuren met structuren. Tien is gemêleerd wit met lichtgrijze dingetjes, in het blauw van het getal vijf zit een groene floers. Neem het getal honderd, dat is een soort beige, met donkere en lichte delen. Vrij veel woorden zijn tinten bruin, groen, blauw, paars. Het woord hoop is rood, maar groot is ook rood, net iets anders van kleurtoon. Het gaat om de klank. Boot, geloof, alkoof, allemaal tinten rood, maar niet fel. Ik kies voor mijn kunstwerken juist intense kleuren, onvermengd en zo hard mogelijk. Meestal primaire kleuren, of anders fluor. Voorbeeld: het woord vakantie is voor mij geel-achtig, flets geel, een beetje als die post-it papiertjes. Maar als ik geel op een kunstwerk gebruik kies ik het liefst citroen of zelfs fluor. Met zilver. Er is geen woord dat zilver is. Er zijn dus kleuren waar woorden tekort schieten...en ik ontdekte dat ik graag kleuren gebruik die ik nooit zie bij woorden. Want anders kan ik toch net zo goed die woorden gebruiken? Ja, dat snapt iemand zonder synesthesie natuurlijk niet...'

Paradijs

'Natuurlijk wil ik met mijn beelden communiceren. Ik wil laten zien dat je met vormen en taal de werkelijkheid kunt beïnvloeden, en naar je hand zetten. Hier kan ik heel lang over praten. Het lukt me dan uiteindelijk wel om uit te leggen wat ik met die paradijselijke knalgekleurde beelden wil uitdrukken. Maar ik heb toch behoorlijk wat woorden nodig. Belangstellenden kunnen naar mijn website gaan en alles lezen over mijn Paradijs op reis. Maar: het idee zet ik in één beeld neer. Precies: in kleuren waarbij juist geen klanken horen.'

'Ik heb mijn eigen gekleurde beelden heel graag bij me in de buurt. Hun vormen en kleuren zijn een volmaakt alter ego. Ze vormen samen een paradijs. Het is alsof ik een universum creëer waarin iedereen aardig is. Het lukt me niet om die wereld te verbeelden met woorden en ook niet met alleen mengkleuren. Mijn zoon zei op een ochtend: mam, je lacht naar de beelden! Dat klopt: mam groet 's ochtends de beelden.'

'Waarom ik niet gewoon rechtstreeks een beeld van een paradijs schilder? Dat zou ik kunnen doen. Ik kan ontzettend worden gegrepen door schoonheid, dus ik kan mij voorstellen dat er mensen zijn die schoonheid willen verbeelden. Maar zelf heb ik daar geen zin in. Ik schilder geen bermen met klaprozen, geen tropische vissen, geen strakke polders en geen knappe kerels, al denk ik dat ik hiermee een aardige samenvatting geef van schoonheid. Ik wil een paradijs creëren binnen een situatie die nu eenmaal onvolmaakt is. Een godin met knal-kleuren op een zwartgelakte tank.'

Tussen de dijen

'Het zou goed kunnen dat mensen de rol van kleursynesthesie in mijn beelden niet begrijpen, simpelweg omdat ik altijd weer woorden nodig heb om het uit te leggen. Maar dat vind ik niet erg. In de praktijk blijkt mijn werk heel toegankelijk. Vaak krijgen mensen zin om zelf kleurige beelden te maken. Tijdens een expositie lag er opeens een mevrouw onder mijn beeld. Ze was behoorlijk op leeftijd, ik schatte haar zeventig. Ze lag op haar rug en ze keek tussen de kleurige dijen van zo'n slangenvrouw door omhoog. Ze had haar mobiel in haar hand. Ik moest lachen, het was geen gezicht. Ik vroeg: "Mevrouw, waarom ligt u op de grond?" Ze zei: "Ik fotografeer uw beeld. Ik was op zoek naar een nieuw idee." ■

Meer informatie: www.marielouiseoste.nl

Foto: Roos Kemme